

Gdynia, dnia 17 grudnia 2024 roku

Rzecznik Praw Obywatelskich
Al.Solidarności 77
00-090 Warszawa

Wnoszący petycję:

adw. dr Honorata Janik- Skowrońska

adres do korespondencji:

ul. Świętojańska 57/3

81-391 Gdynia

oraz w interesie społecznym.

Petycja składana jest w interesie społecznym

Petycja na podstawie art. 63 Konstytucji oraz ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 870) zwana dalej ustawą o petycjach, dotycząca zmiany przepisów prawa oraz interpretacji przepisów stanowiących o **właściwości Sądu**, w sytuacji bezprawnego wyprowadzenia się przez jednego rodzica z dzieckiem, bez zgody drugiego rodzica oraz bez zgody Sądu, poza dotychczasowe miejsce zamieszkania.

Na kanwie spraw w której Wnioskodawca jest Adrian S. (sygn. akt II 1 Cz 961/24 i II 1 Cz 929/24 Sądu Okręgowego w Gdańsku) powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości i niepokój w zakresie praworządności. Wskazać należy, że problematyka ta dotyczy wielu spraw w całej Polsce.

Jak wskazał słusznie R. Zegadło „z konstatacją, że spór o miejsce pobytu jest w istocie sporem o sprawowanie bieżącej pieczy nad dzieckiem, wynikają doniosłe konsekwencje, bowiem wraz z powierzeniem już choćby tylko bieżącej pieczy jednemu z rodziców, należy rozważyć zakres uprawnień drugiego” R. Z

Miejsce zamieszkania, miejsce pobytu, miejsce zwykłego (stałego) pobytu dziecka oraz piecza naprzemienna, [w:] Rodzina i Prawo nr 17-18/2011, s. 5-19.

Stan faktyczny

Małżeństwo posiada 2 dzieci. Zamieszkiwali wraz z dziećmi w Sopocie. W sprawie rozwodowej zawarli porozumienie małżeńskie, z którego wynikało, że ojciec miał prawo do kontaktów z dziećmi, w co drugi weekend oraz w każdym tygodniu minimum 1 noc, a 2 dni kontaktu. Ojciec uczestniczył we wszystkich uroczystościach, był na co dzień w życiu dzieci. W sprawie o rozwód, niezależnie od porozumienia rodzicielskiego, Sąd pozostawił władzę rodzicielską obojgu rodzicom i ustalił miejsce pobytu dzieci, przy matce, na co ojciec wyraził zgodę. Rodzice razem podejmowali wszelkie decyzje dotyczące dzieci. Zapisali dzieci do przedszkola, a starszą córkę do szkoły, którą to miała rozpocząć dnia 1 września 2024 roku. Trzy dni przed planowanym rozpoczęciem szkoły przez córkę, matka w drodze SMS poinformowała ojca, że przeprowadziła się wraz z córkami do Smardzewic, około 400 km od dotychczasowego miejsca zamieszkania dzieci.

Matka dzieci przed przeprowadzeniem się – ani nie uzyskała zgody ojca, ani zgody Sądu rodzinnego, na zmianę miejsca zamieszkania dzieci.

Ojciec złożył wniosek o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka w zakresie rozstrzygnięcia o szkole oraz o ustalenie miejsca pobytu, przy nim/pieczę współdzieloną. Sąd Rejonowy w Sopocie wydał postanowienie o zabezpieczeniu, z którego wynikało, że placówką edukacyjną dzieci ma być Sopot. Matka dzieci nigdy nie zrealizowała tego postanowienia i dalej działając bezprawnie zapisała dzieci do szkoły w Tomaszowie Mazowieckim. Sąd Rejonowy w Sopocie przekazał sprawy do rozpoznania Sądowi w Tomaszowie Mazowieckim, uznając, że tam znajduje się miejsce zamieszkania dzieci.

Postulat

Wobec braku uzyskania zgody drugiego rodzica dziecka lub zgody Sądu rodzinnego, nie doszło do prawnej zmiany miejsca zamieszkania dziecka, co nie może skutkować zmianą właściwości sądu. Właściwym Sądem do rozpoznania sprawy, powinien być Sąd, w którego właściwości dziecko miało legalne miejsce zamieszkania.

Uzasadnienie prawne

O miejscu zamieszkania dziecka stanowią art. 25 k.c. oraz 26 k.c. miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu. Miejscem zamieszkania dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską jest miejsce zamieszkania rodziców albo tego z rodziców, któremu wyłącznie przysługuje władza rodzicielska lub któremu zostało powierzony wykonywanie władzy rodzicielskiej. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje na równi obojgu rodzicom mającym osobne miejsce zamieszkania, miejsce zamieszkania dziecka jest u tego z rodziców, u którego dziecko stale przebywa. Miejsce zamieszkania dziecka jest pochodną miejsca zamieszkania rodziców – i ich woli w tym zakresie.

Pojęcie miejsca zamieszkania, przyjęte w art. 25, jest konstrukcją prawną, na którą składają się dwa elementy: fizyczne przebywanie w danej miejscowości (corpus) i zamiar, wola stałego pobytu (animus). Powszechnie przyjmuje się, że oba te elementy muszą występować łącznie. (E. Michniewicz-Broda [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, wyd. II, red. P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2014, art. 25). Odpadnięcie jednego z powyżej wskazanych elementów powoduje utratę dotychczasowego miejsca zamieszkania bez uzyskania nowego (tak S. Grzybowski (w:) System Prawa Cywilnego, t. 1, s. 334; M. Pazdan (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Warszawa 2004, s. 93; A. Mączyński, Zamieszkanie jako podstawa łącznika normy kolizyjnej, ZNUJ, Prace Prawnicze 1978, z. 81, s. 56; odmiennie A. Wolter (w:) A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2001, s. 192, który wskazuje, iż do utraty dotychczasowego miejsca zamieszkania niezbędna jest zmiana obu przesłanek).

W przypadku małoletnich dzieci, podlegających władzy rodzicielskiej – dla spełnienia obu przesłanek wyrażonych w art. 25 k.c., niezbędne jest wyrażenie zamiaru woli stałego pobytu w danej miejscowości przez oboje rodziców lub rozstrzygnięcie Sądu w tym przedmiocie. Na marginesie należy podnieść, że miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejsce stałego pobytu, nawet jeżeli osoba ta czasowo tam nie przebywa (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2019 r. IV CO 142/19). Wyjaśnienie rozgraniczenia pojęcia pobytu stałego od czasowego określa zaś art. 25 § 4 ustawy o z dnia 24 września 2010 roku o ewidencji ludności, który stanowi, że ilekroć jest mowa o pobycie czasowym obywatela polskiego należy przez to rozumieć przebywanie poza miejscem pobytu stałego przez okres ponad 3 miesiące. **O miejscu stałego pobytu można zatem mówić w sytuacji zamieszkania gdzieś powyżej 3 miesięcy.** Określenie tegoż kryterium

czasowego przekłada się natomiast w kwestiach interpretacji przepisów k.c., a dotyczących ustalenia kwestii związanych z określeniem miejsca zamieszkania (stałego pobytu) osoby. Zatem nawet jeśli matka małoletnich wraz z córkami nie przebywała fizycznie w Sopocie, zaś przebywała przez kilkanaście dni w Smardzewicach, to nie sposób przyjąć, aby Smardzewice stanowiły jej miejsce zamieszkania, gdyż nie upłynął okres 3 miesięcy pozwalający przyjąć element stałości, a stanowiący o miejscu stałego pobytu, którym w tamtym momencie był Sopot. **Gdyby przyjmować, iż miejscem pobytu jest miejscowość np. matki z dziećmi jedynie wobec oświadczenia matki, mogłoby dojść do kuriozalnej sytuacji przeprowadzania się z dziećmi np. co tydzień do innej właściwości Sądu, całkowicie blokując możliwość działania wymiaru sprawiedliwości.**

Jak wynika z art. 96 § 1 k.r.o. *rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.* Z art. 33 Konstytucji RP wynika, że *kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym.* Art. 97 § 1 stanowi, iż *jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.* Natomiast art. 97 § 2 *kro wskazuje, że o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.* Nie ma żadnych wątpliwości, że miejsce zamieszkania dziecka należy do istotnych spraw dziecka, tak jak i wszelkie konsekwencje wynikające z tej zmiany np. placówka edukacyjna czy lecznicza (tak: Do istotnych spraw dziecka orzecznictwo zalicza m.in. sprawy związane z miejscem pobytu dziecka (postanowienie SN z dnia 14 października 1970 r., III CRN 181/70). Miejsce pobytu dziecka należy odróżnić od jego miejsca zamieszkania, które wskazuje ustawodawca w art. 26 k.c. W uzasadnieniu ww. postanowienia z dnia 14 października Sąd Najwyższy podkreślił, że: "unormowanie bowiem zawarte w art. 26 § 1 Kodeksu cywilnego, dotyczące miejsca zamieszkania, nie wyłącza potrzeby konkretnego rozstrzygnięcia o miejscu pobytu". Pogląd, zgodnie z którym rozstrzygnięcie o miejscu pobytu dziecka jest rozstrzygnięciem o istotnej sprawie rodziny, Sąd Najwyższy wyraził także w uchwale z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 21/12).

Należy zatem rozważyć skutek prawny ustalenia miejsca pobytu/zamieszkania przy jednym z rodziców.

Sąd ustala miejsce pobytu lub zamieszkania dziecka przy jednym z rodziców, na wniosek rodzica np. w sprawie o rozwód (art. 58 k.r.o. lub 107 k.r.o.). Wskazać należy, że miejsce pobytu dziecka zostaje zawsze ustalone w okolicznościach danej

sprawy. Sąd bada, gdzie zamieszkuje rodzic, przy którym zostaje ustalone miejsce pobytu dziecka. Sam fakt ustalenia miejsca pobytu dziecka przy jednym z rodziców, nie uprawnia tego rodzica do samowolnego, niezgodnego z prawem wyprowadzenia się z dzieckiem na odległość, która uniemożliwia wykonywanie władzy rodzicielskiej lub swobodnych kontaktów z dzieckiem przez drugiego rodzica, pozbawiając go również możliwości realizowania swoich obowiązków wynikających z przepisów art. 96 i 97 k.r.o. Rodzic, przy którym ustalono miejsce pobytu w okolicznościach konkretnej sprawy, kiedy zamieszkiwał np. w Sopocie, w przypadku sprzeciwu drugiego rodzica w zakresie wyprowadzenia dziecka do miejsca skutkującego zmianą właściwości sądu – powinien zwrócić się z wnioskiem do właściwego Sądu rodzinnego o wyrażenie zgody na zmianę miejsca pobytu dziecka. W braku uzyskania zgody drugiego rodzica bądź zgody sądu opiekuńczego – takie wyprowadzenie dziecka należy **uznać za bezprawne**.

Zgodnie z art. 569 § 1 k.p.c. właściwy wyłącznie jest sąd opiekuńczy miejsca zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w braku miejsca zamieszkania – sąd opiekuńczy miejsca jej pobytu.

Wobec powyższego wyводу, należy jednoznacznie stwierdzić, że wobec bezprawnego podjęcia działań dotyczących zmiany miejsca zamieszkania dzieci – *de facto* do zmiany nie doszło i jedynym właściwym Sądem jest Sąd legalnego, zgodnego z prawem miejsca zamieszkania dzieci. W przeciwnym razie dochodziłoby do aprobowania bezprawnych działań rodziców, bez żadnych konsekwencji. Jest to wysoce szkodliwe społecznie.

Na marginesie należy wskazać, że jeżeli sytuacja opisana w niniejszej petycji zaistniałaby podczas trwania sprawy o rozwód, nie byłoby żadnej wątpliwości w zakresie właściwości sądu – i właściwym byłby Sąd ostatniego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków (art. 41 k.r.o). W tejże sprawie rozstrzygane byłby też kwestie dotyczące małoletnich dzieci stron.

Współdecydowanie o miejscu pobytu lub zamieszkania dziecka jest bowiem jednym z podstawowych uprawnień należących do władzy rodzicielskiej. W świetle rozporządzenia (WE) Nr 2201/2003 z 27 listopada 2003 roku dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej uchylającego rozporządzenie (WE) Nr 1347/2000, tzw. rozporządzenia Bruksela II bis, immanentnym składnikiem odpowiedzialności rodzicielskiej jest piecza nad dzieckiem, a w tym pozostaje decydowanie o miejscu pobytu dziecka. Podobnie w art. 5 lit. a Konwencji haskiej z 25 października 1980 roku dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za

granicę, stwierdza się, prawo do opieki obejmuje w szczególności prawo do decydowania o miejscu pobytu dziecka. Wobec braku zaistnienia przesłanki – zgodnej z prawem i rzeczywistej zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu dzieci nie może być mowy o zmianie właściwości Sądu, na miejsce, do którego dzieci, niezgodnie z prawem zostały wywiezione przez któregokolwiek z rodziców.

Jak wskazuje R. Zygałło oczywiście nieuzgodniona zmiana miejsca pobytu dziecka w ramach tego samego państwa nie jest tym samym co uprowadzenie transgraniczne, niemniej jednak może mieć podobne konsekwencje faktyczne, gdyż zawsze rodzi jakie zagrożenie dla wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej, R. Zygałło, op. cit.

Podsumowanie i żądanie petycji:

Podsumowując należy wskazać, że w szeroko społecznie uzasadnionym celu, polegającym na przeciwdziałaniu bezprawnej zmianie miejsca zamieszkania czy pobytu dzieci, bez zgody drugiego rodzica lub Sądu opiekuńczego - postuluje się, aby dokonać weryfikacji przepisów prawa i linii orzeczniczych w zakresie właściwości Sądów do rozpoznawania spraw opiekuńczych z udziałem małoletnich dzieci. Jeżeli dokonano zmiany miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka bezprawnie, a drugi rodzic w krótkim czasie (niezwłocznie) podjął reakcję i złożył wniosek do Sądu, należy uznać, że nie doszło do zmiany miejsca pobytu dziecka i właściwym jest Sąd dotychczasowego miejsca pobytu / zamieszkania dziecka.

Uprzejmie wnoszę o ustosunkowanie się, zajęci stanowiska i podjęcie stosownych działań.

Na podstawie art. 4.3 ustawy o petycjach, wyrażam zgodę na upublicznienie danych składającego petycję.

dr Honorata Janik-Skorońska
adwokat